

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 37.013.42

Олена Белоліпцева

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОЇ ФУНКЦІЇ В СІМ'І

Основний зміст статті містить розгляд питання підготовки соціальних педагогів до збереження репродуктивної функції в сім'ї. Розглянуті технологічні компоненти підготовки соціальних педагогів до роботи з сім'ями даної категорії.

Ключові слова: підготовка, соціальні педагоги, технологія, репродуктивна функція.

Сучасна Україна перебуває у стані глибокої демографічної кризи, зумовленої економічною нестабільністю, падінням престижу сім'ї, доступністю штучних абортів, погіршенням стану здоров'я молоді, збільшенням осіб похилого віку і зменшенням середньої тривалості життя, що негативно впливає на розвиток продуктивних сил, рівень добробуту українців та повноцінне функціонування сімей. Особливе занепокоєння викликає збереження репродуктивної функції в сім'ї – репродуктивного здоров'я, яке має стратегічне значення для забезпечення розвитку сім'ї. Такі обставини зумовлюють необхідність підготовки кваліфікованих спеціалістів по збереженню не лише репродуктивного здоров'я в конкретних особах, а збереження репродуктивної функції в сім'ї загалом. Сьогодні такими спеціалістами є соціальні педагоги, які працюють з різними типами сімей, які потребують соціально-педагогічної допомоги. Така допомога включає в себе багато технологій роботи, серед яких соціальна діагностика, соціальна адаптація, соціальна профілактика, соціальний контроль, соціальна опіка, соціальна реабілітація, соціальне забезпечення, соціальна терапія та соціальне консультування є досить ефективними у збереженні репродуктивної функції в сім'ї.

Такі дослідники проблем соціальної педагогіки, загальної педагогіки, психології, проблем акушерства, гінекології та перинатології, як Т. Ю. Бабич, О. В. Безпалько, В. А. Бойко, І. В. Братусь, Г. І. Брехман, Т. Г. Веретенко, Н. І. Гусак, Н. Я. Жилка, І. Д. Зверева, Л. М. Зюбін, І. В. Дубровина, С. В. Ковальов, В. П. Кравець, Р. В. Овчарова, А. Д. Храмцова, В. К. Чайка стверджують, що підвищення рівня знань з питань безпечних статевих відносин, запобігання хворобам репродуктивної системи організму, безпечного материнства та відповідального ставлення до батьківства дає можливість не лише збереженню репродуктивного

здоров'я, а й збереженню повноцінного функціонування сім'ї.

Метою статті є обґрунтування технології підготовки соціальних педагогів, що сприяють підвищенню ефективності збереження репродуктивної функції в сім'ї.

В сучасних соціально-педагогічних дослідженнях репродуктивна функція в сім'ї розглядається як продовження людського роду через народження дітей; планування сім'ї [2, с. 57]. Збереження репродуктивної функції в сім'ї передбачає не лише профілактику адиктивної поведінки, пропаганду здорового способу життя, а й формування позитивного та відповідального ставлення до батьківства ще до вагітності у підлітків та молоді, як потенційних майбутніх батьків, адже до народження дитини треба починати готуватися з народження батьків. Не дивлячись на значну кількість літератури з питань репродуктивного здоров'я, відповідального батьківства, досить часто молоді люди не знають чітку думку їм підтримувати і звертаються за допомогою до соціальних педагогів, як до спеціалістів з соціального захисту. Не можна зауважити і той факт, що для сучасної молоді, у більшості випадків, характерним є те, що вагітність для них це не довготривалий процес планування дитини, який включає в себе економічну стабільність, психологічну підготовку та медичний огляд та лікування, в разі потреби, а результат статевих стосунків, який не мав на меті появу дитини. Тривожним є і те, що у таких сім'ях відбувається порушення не лише репродуктивної функції, а виховної, психотерапевтичної, господарсько-економічної та рекреативної функції, що має негативні наслідки для розвитку сім'ї. Тому підготовка соціальних педагогів до збереження репродуктивної функції сім'ї повинна бути систематичною та цілісною, метою якої є формування «відповідального батьківства» ще до зачаття дитини, результатом чого є збереження репродуктивного здоров'я майбутніх батьків та дитини.

У сучасному національному акушерстві під поняттям «відповідальне батьківство» формується розуміння того, що сім'ю слід готувати не лише у майбутньому до пологів, а значно ширше – до батьківства [1, с. 5]. Завданням соціальних педагогів є фахова та якісна підготовка як майбутньої матері, так і майбутнього батька до формування і реалізації репродуктивної поведінки та репродуктивних норм, виконання сімейних функцій і обов'язків, розуміння батьківського ставлення до майбутньої дитини. З урахуванням вищеперерахованих завдань нами розроблена та успішно впроваджена технологія підготовки соціальних педагогів до збереження репродуктивної функції в сім'ї, як умови підтримки репродуктивного здоров'я української нації.

У своєму дослідженні «технологію підготовки соціальних педагогів до збереження репродуктивної функції в сім'ї» ми розглядаємо як процесуальну систему спільної діяльності викладачів та майбутніх соціальних педагогів, яка включає в себе послідовність складових дій,

спрямованих на досягнення запланованого результату.

Розроблена нами технологія передбачала обґрунтування послідовності етапів розгортання процесу й відповідним цим етапам засобів, що забезпечують цілісну систему організації збереження репродуктивної функції в сім'ї та ґрунтується на: доцільності застосування активних методів навчання щодо формування відповідального батьківства; усвідомленні самими ж спеціалістами ставлення до власної професійної діяльності, розуміння значення роботи з сім'ями та збереження репродуктивної функції в сім'ї.

Якісна теоретична підготовка, впровадження активних форм роботи – ділових ігор, організація практики склали соціально-педагогічне забезпечення процесу підготовки соціальних педагогів до збереження репродуктивної функції в сім'ї. Така технологія визначає базові завдання, етапи та методи соціально-педагогічної підготовки соціальних педагогів до збереження репродуктивної функції сім'ї, адаптована до конкретних умов здійснення професійної діяльності з сім'ями та ґрунтується на особливостях підготовки спеціалістів соціально-педагогічної сфери в межах навчання у ВНЗ. Зміст навчання соціальних педагогів у ВНЗ ґрунтується на Держаному галузевому стандарті підготовки соціальних педагогів на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр», «спеціаліст» та «магістр». Зокрема в Україні підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи з сім'ями здійснюється, як правило, в межах навчальних дисциплін «Соціальний супровід сім'ї»; «Соціальна педагогіка», «Технологія діяльності та методика роботи соціального педагога». Ми визначаємо дані фахові дисципліни як такі, що відображають особливості роботи соціального педагога з сім'ями, але не розкривають на достатньому рівні процес збереження репродуктивного здоров'я, формування відповідального батьківства та повноцінного функціонування українських сімей.

Враховуючи вищеперераховані особливості даних дисциплін, нами було визначено необхідність в оновленні курсів «Соціальний супровід сім'ї»; «Технологія діяльності та методика роботи соціального педагога». Оновлення курсів передбачало можливість доповнення програм та методичних розробок темами, які достатньо повно розкривають особливості роботи соціального педагога зі збереження репродуктивної функції в сім'ї. Курс «Технологія діяльності та методика роботи соціального педагога» ми аналізуємо як основний змістовний компонент професійної підготовки соціального педагога, так як зміст даної дисципліни передбачає тісний зв'язок з соціально-педагогічною роботою з сім'єю. Також даний курс ми аналізуємо в усіх чотирьох компонентах підготовки соціального педагога: когнітивному, мотиваційному, операційно-технологічному та особистісному.

Таким чином, при вивченні курсу «Технологія діяльності та методика роботи соціального педагога» ми рекомендуємо зміст

семінарських та практичних занять доповнити наступними темами: особливості роботи соціального педагога з сім'ями різних типів; робота соціального педагога з визначення порушених функцій в сім'ї; особливості формування відповідального батьківства під час роботи з сім'ями; формування особистісних якостей, необхідних під час роботи з сім'ями зі збереження репродуктивного здоров'я; оцінка батьківського потенціалу, щодо збереження сімейних функцій.

Під час вивчення такої дисципліни як «Соціальний супровід сім'ї», акцентуацію нашої уваги привертають такі теми, як: досвід формування відповідального батьківства та збереження репродуктивної функції в сім'ї в Україні та закордоном; правове забезпечення сімей, які готуються до батьківства; соціальний супровід сімей, в яких порушено репродуктивну функцію.

Саме впровадження вищеперерахованих тем у вивчення даних дисциплін сприяє підвищенню рівня знань та набуттю навичок роботи з сім'ями, в яких порушена репродуктивна функція.

Також одним із важливих факторів підготовки соціальних педагогів до збереження репродуктивної функції в сім'ї є тенденція переходу від теоретичного до практичного навчання з використанням інтерактивних форм роботи.

У дослідженнях Т. Л. Лях до інтерактивних методів можуть бути віднесені ті методи навчання, котрі організують процес соціальної взаємодії, на підставі якого в учасників виникає певне «нове» знання, що народилося безпосередньо в ході цього процесу взаємодії або стало його результатом [1 с.117]. В контексті теми нашого дослідження до інтерактивних методів підготовки соціальних педагогів до роботи з сім'ями зі збереження репродуктивної функції в сім'ї відносяться і настільні ігри. Настільні інтерактивні ігри були створені нами з метою інформування майбутніх соціальних педагогів про особливості роботи з сім'ями, в яких порушена репродуктивна функція та в яких актуальне питання формування відповідального батьківства, сприяння формуванню особистісних якостей, необхідних в роботі з сім'ями а також виробленню навичок надання допомоги сім'ям даної категорії.

Науковці О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола, Н. В. Зимівець, І. В. Захарченко, Т. Л. Лях стверджують, що одним з основних завдань інтерактивної гри є створення умов для знаходження її учасниками нового значущого досвіду соціальної поведінки, що допоможе їм розібратися в різних життєвих ситуаціях, з розумінням та аналізом яких до цього були певні труднощі. Взаємодія у цьому випадку виступає каталізатором і доповнює систему знань, що були раніше в учасників, і уявлень стосовно певних життєвих ситуацій. Таким чином, настільну гру можна визначити як інтерактивний метод навчання, заснований на досвіді, отриманому у результаті спеціально організованої взаємодії учасників із метою зміни

індивідуальної моделі поведінки [1]. Настільні ігри по підготовці соціальних педагогів до роботи з сім'ями зі збереження репродуктивної функції, відносяться до групової форми роботи і мають добровільний, але одночасно і змагальний характер, мають чітко визначену мету та передбачений результат. У нашому дослідженні настільні ігри є найбільш ефективним методом активізації та залучення студентів до розв'язання проблем сім'ї за рахунок змістовності самої гри і здатності викликати в студентів та соціальних педагогів високе емоційне збудження.

Розроблена нами технологія передбачала не лише організацію практичного навчання під час аудиторної роботи, а й організацію практики у соціальних службах, яка здійснюється студентами на 2 та 4 курсах. Важливим аспектом під час такої практики є формування мотивації студентів до здійснення соціально-педагогічної роботи з сім'ями, що сприяє можливості професійного і особистісного зростання, а також розвитку особистісних якостей, формування навичок самостійних дій, пошуку власного професійного стилю діяльності. Такий вид практики має передбачати характеристики підготовки до роботи з сім'ями, зі збереження репродуктивної функції в сім'ї.

Під час проходження спеціалізованої практики, студенти оволодівають професійними навичками роботи з сім'ями, в яких порушена репродуктивна функція, під керівництвом здійснюють повний супровід таких сімей, надають консультації членам сім'ї. Студенти можуть апробувати свої знання і уміння здійснювати соціально-педагогічну роботу з сім'ями, які потребують допомоги у формуванні відповідального батьківства під контролем фахівця соціальної служби, самостійно здійснюють проектування власної діяльності для вирішення проблем сімей.

Важливо зазначити, що реалізація професійних умінь та навичок й особистісних якостей соціальних педагогів у роботі з сім'ями, можлива ще і завдяки їх активній участі в різних формах поза аудиторної роботи.

З метою перевірки ефективності розробленої нами технології підготовки соціальних педагогів до збереження репродуктивної функції в сім'ї нами було проведено дослідження рівня знань та умінь з даного напрямку роботи по чотирьом компонентах підготовки. Експеримент проходив в декілька етапів, тривалістю два роки. Кожен з компонентів підготовки (когнітивний, операційно-технологічний, мотиваційний та особистісний) характеризується рівнями знань (високий, достатній, середній та низький) та показниками готовності (знання теоретичних основ з базових курсів підготовки соціальних педагогів та їх особистісне осмислення; знання про особливості функціонування сім'ї, обставин, які впливають на повноцінне функціонування на сучасному етапі; знання основних причин порушення репродуктивної функції; знання про співпрацю з різними спеціалістами по роботі зі збереження репродуктивної

функції в сім'ї та формуванню відповідального батьківства; вміння організовувати, здійснювати та проводити моніторинг соціально-педагогічну діяльності з сім'ями, в яких порушена репродуктивна функція; уміння захищати інтереси сім'ї; бажання здійснювати соціально-педагогічну діяльність з сім'ями, в яких порушена репродуктивна функція та необхідне формування відповідального батьківства; ступінь задоволеності соціально-педагогічною діяльністю; сформованість моральних якостей, необхідних для успішного виконання соціально-педагогічної діяльності з сім'ями, в яких порушена репродуктивна функція (комунікабельність, толерантність, вимогливість до себе та інших, емпатія, альтруїзм, милосердя, самоконтроль у спілкуванні, рішучість, впевненість).

Аналізуючи результати проведеного дослідження, ми можемо констатувати, що рівень теоретичних знань та практичних умінь соціальних педагогів, в результаті впроваджені нами технології, значно підвищився.

Середній приріст в експериментальних групах по когнітивному критерію (високий і достатній рівень) становить 25 %, в той час як показник середнього та низького рівня знизився на 20 %. В порівнянні з такими результатами в контрольних групах приріст по високу та достатньому рівні склав лише від 5 % до 9 %. Щодо результатів сформованості особистісного, мотиваційного та операційно-технологічного критеріїв приріст з високого та достатнього рівнів в експериментальних групах склав від 15 % до 30 %, а в контрольних від 3 % до 7 %.

Отримані результати дозволяють нам зробити висновок, що впровадження спеціально розробленої технології підготовки соціальних педагогів до роботи з сім'ями, в яких порушена репродуктивна функція у навчальний процес було обумовлено актуальністю проблеми та необхідністю підвищення рівня знань та умінь майбутніх спеціалістів соціально-педагогічної сфери по роботі з сім'ями, в яких внаслідок складних життєвих обставин порушена репродуктивна функція чи виникла потреба у формуванні відповідального батьківства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активні методи просвітницької діяльності у профілактиці ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки : посіб. для спец. приймальників-розподільників, притулків для неповнолітніх та виховних колоній / за заг. ред.: Р. Х. Вайноли, Т. Л. Лях ; авт.-упор.: Безпалько О. В., Зимівець Н. В., Захарченко І. В. та ін. – К., 2007. – 190 с.
2. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах: навчально-тренінговий модуль із підготовки спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді / за ред. І. Д. Зверевою, Ж. В. Петрочко. – К. : Держсоцслужба, 2008. – 300 с.